

Galja Sapožničenko

JEDNOSTAVNOST I DRAŽ KRATKE PRIČE

(Dejan Vukićević: *Omama*, Filip Višnjić, Beograd, 2007)

Svaku od kratkih priča knjige *Omama* Dejana Vukićevića upotpunjuju izvesne očigledne vrline: prepoznatljivost savremenog, setni lirizam promašenih i prevarenih života, primeren tempo kazivanja, pronicljive poente zapažanja. Pisac koji teži da zadovolji čitalački pogled, i time obezbedi uspeh u životu kratke priče, mogao bi biti veoma zadovoljan ponudnim repertoarom sadržaja, ali i ukupnog efekta koji knjiga ostavlja.

Dejan Vukićević je pisac, autor već potvrđen u ispisivanju kratke proze. Ovog puta izlazi pred publiku naslovom *Omama* što je njegova treća knjiga kratkih, lakih, gotovo novinskih priča; prethode joj *Korita* iz 1998. godine i *Aleja bizarnih kipova* iz 2002. godine. U nizu autor-skih dela ne smemo zaboraviti ni roman *Bodilo* objavljen 2005. godine.

Knjiga *Omama* sadrži ukupno trideset kratkih priča, dužinom relativno ujednačenih, uređenih i strogo raspoređenih, što bismo, po svojoj prilici, mogli da pripišemo jednako pažnji koju je autor svakoj od njih posvetio. Priče su raspoređene u pet celina, *Amarkord*, *Srodnici*, *Miraž*, *Strelci promašaja* i *Omam*, i ovde smo ih pobrojali iz razloga što naslovi upućuju na ključnu reč u pripovetkama ili osnovni motiv interesovanja autora.

Skupivši sve ove priče na jednom mestu, uobličavajući ih i smeštajući u kontekst jedinstvenog izbora, očekivano je da postoji međusobna povezanost. Za ovu konstataciju je vrlo bitno da se u njihovom slaganju prati izvesna hronologija događanja tako da mogu delovati kao stvarni segmenti jednog stvarnog života. Svakako da priče, u tom smislu, ne mogu da se generalizuju, ali pripovedanjem u prvom licu, praćenjem događaja od detinjstva, preko mladičkog odrastanja pa sve do zrelih godina i predvorja smrti, dolazimo u iskušenje da ih u razmišljanju zaokružimo, baš na način kako je to uradio i sam autor. Dejan Vukićević nastojao je da prikaže iskre i žarišta omamljenog življenja s akcentom na njegovim tamnim mestima, na detaljima koje običan čovek u svakodnevnicu mimoilazi („Miraž“, „Ždrebčeva krv“) ili, jednostavno, okreće glavu tražeći izlaz u regresiji ili povlačenju.

Draž kratke priče je upravo u njenoj izbrušenosti i čvrstini, u snazi autora da na sažetom prostoru iskaže ogromne vremenske intervale pretočene u mikrovreme i da nekoliko naizgled različitih događaja dovede u vezu i splet, ali i da detalj makar, u prvi mah beznačajan, bude jasno istaknut. Treba reći da Dejan Vukićević ume da vodi radnju, da stvori atmosferu, da psihološki iznijansira ličnosti i, što je neobično važno za ovaj žanr, ume da pronađe motiv oko kojeg prede priču i iz kojeg najčešće uspeva da izvuče maksimum.

Izuzetnu pojavu, koja nagoveštava prelaz ka još kraćoj formi, predstavlja uvodna priča, crtica „Mája“. Vezuje se za trenutak sudbonosnog poimanja da neko uvek bdi nad nama, u ovom slučaju to je otac. Nudi nam isečak komponovan na principima kraćeg zapisa. Postavljena je harmonijska osnova koja je dovoljno zanimljiva i priči obezbeđuje stabilno karakterno ili tematsko središte da bi opstala. Ona je tu postavljena kao neka vrsta uvoda u knjigu koja sažeto saopštava osnovnu temu svih ostalih priča.

Pored tematske i smisaone strukture, umetničku vrednost priča nosi i oblik samog pripovedačkog postupka. Govorni sloj iskaza oslanja se uspešno na kombinaciju kolokvijalnog dijaloga i neutralne autorske naracije, sa vrlo malo, strogo funkcionalnih komentara. U većem broju slučajeva primenjena je naracija u prvom licu, ali treba pomenuti i priče kao što je „Konac doba“ ili „Zorka“, gde je upotrebljena neutralna tačka sveznajućeg pripovedača. Samim tim, uspešno je spojena neposrednost učešća u događajima sa distancom viđenja trećeg lica.

Ako bismo govorili o zajedničkoj temi svih ovde prikupljenih priča, onda bi nas naslov jasno uputio za čim tragamo. To bi bila potraga za prevarama i varkama koje čine sastavni deo života, gde mi, omamljeni njihovim opojnim dejstvom, gradimo jedan život. Uočavamo da omama čoveka godinama sve više raste, do kulminacije, trenutka smrti, kada se ponovo vraća u obliku beznačajne životne prevare. Jednostavne prevare koje prate svako detinjstvo, kao što je ona o postojanju Deda Mraza, u priči „Mraz“ prikazana je sa jedva naznačenom ironijom na račun roditelja koji ne primećuju da deca odrastaju i time stižu izvesne sposobnosti za „slobodno rasuđivanje“:

Napolju je carovao mraz, u kući kotao podrumski. Deda Mraz je pogodio sve Čarnine želje, čak i model trotineta. Otišao je a da nije uspela da vidi ni sanke ni irvase. Kad se otac vratio, više puta je slušao Čarninu priču, od početka do kraja. (...)

Opet je klečala pored prozora snatreći. Mislila o šarenom biciklu za narednu godinu.

O tatinom crnom brku ispod vate koji je u magnovenju provirio, nikom ništa nije rekla.

I zašto bi.

Srodnici je lirski naziv drugog ciklusa. Tu su sakupljene slike iz života o dobrim i zlim postupcima ljudi koji imaju neku porodičnu vezu sa pripovedačem. U njima nema jasne granice između ludila i stvarnosti, ali su poruke i više nego jasne. Obmana tome i služi, da čitaoca, pa i samog pripovedača, odvuče na drugu stranu. U tom smislu dovoljno je istaći lik Jablana koji oduševljava decu, rođake, svojim živopisnim zanimanjima, čitanjem oblaka ili hvatanjem ptica za zoo-vrt: „Čekali smo, samo smo čekali dok porastemo da i mi to radimo.“ Ali godine donose otrežnjenje, sa godinama postaje jasno da je Jablanova priča izmišljena, da su njegovi dolasci i odlasci bili vezani za otpust iz sanatorijuma u kome je proveo veći deo života.

U trećem odeljku knjige, *Miraž*, čini se da ima više umetnički uspeh priča. U njima se prolazi proces mladičkog odrastanja („Miris Bebe“), preko zrelosti („Susret“, „Miraž“), do starosti („Ždrepčeva krv“). Iako su događaji opisani u pričama raznoliki, može se govoriti o zajedničkim elementima, svakako, i istom motivu. Osim priče pod naslovom *Susret*, sve se kreću po polju bliskom erotici, strasti i putenosti. U priči „Miris Bebe“ oslikane su erotske želje mladića koji tajno posmatra komšinicu, odraslu ženu, dosta stariju od sebe. Njegova strast je snažna, ali stidljivo pritajena, baš kako to i zahteva mladost. „Miraž“ nudi priču o čoveku koji dolazi u Beograd povodom obeležavanja 20 godina mature. Čitav ovaj događaj u njegovoj glavi izaziva samo jednu misao, a to je Marika, nekada devojka sa kojom je imao burnu vezu u mladosti. I u ovom slučaju strast se vezuje za jednu, konkretnu ženu koja je, po svemu sudeći, ostavila mnogo više traga nego što bi se očekivalo. I napokon, trebalo bi ukazati na priču „Ždrepčeva krv“. Ona donosi jedno potresno kazivanje o skrivanju i prevari gde se u nekoliko rečenica menja čitava slika o mirnom i običnom životu dva ostarela prijatelja. Njihov susret razotkriva dobro čuvanu tajnu očinstva, u vremenu kada

malo toga još može da se promeni. Svaka od ove tri priče, iz svog ugla, govori u suštini o istoj temi, i dokazuje da iskonska telesna požuda ne podleže nikakvim ograničenjima.

Četvrti ciklus, *Strelci promašaja*, i naslovom asocira na velike životne promašaje, pogrešne izbore ili, naprosto, poigravanje sudbine, koji, sticajem okolnosti, obeležavaju čitav život. Autor nam je u ovom slučaju ponudio nekoliko vrlo živopisnih likova, koji bi mogli da ponesu teret i mnogo šire prozne forme. Njihovi životni pozivi se razlikuju, ali ih vezuje saznanje o prevari koju na različite načine pokušavaju da ignorišu. Zorka, u istomenoj priči, još od rođenja podnosi da je ljudi zanemaruju, jednostavno ne primećuju njeno prisustvo. Kao trinaesto dete, zanemaruju je u kući, školi, na ulici, u svakoj prilici. Tek u zrelim godinama, kada ostane sama, suočava se sa ovom pojavom na jedan vrlo specifičan način – ona odlazi na mesta gde će sasvim sigurno biti zabeležena kamerom: na promocije, otvaranje neke izložbe, u pozorište, na koncert ili tome slično. U tom beskonačnom nizu ljudi počinju da je primećuju, menja se njihov odnos prema Zorki, a ona sve više pada u maniju snimanja. Želja da bude uvek na pravom mestu koštaće je života. I kako to biva, ljudi je istog trenutka i zaboravljaju, kao da nikada nije ni postojala. U ovom ciklusu vrednosni aspekt čovekove duhovne i socijalne egzistencije je posebno razvijen. Izabrana metafora vrednosti postaje opsesivna („Strelac jednog gola“, „Moj čitalac“), čiji je zadatak da zabeleži prvenstveno fizičko postojanje i time zaštiti od zaborava. Njihovom neumornom borbom kruniše se težnja za socijalnom egzistencijom, bez obzira na sve uslovljenosti i ograničenosti.

U poslednjem ciklusu, *Omam* raspoređeno je šest kratkih priča koje se mogu tumačiti na granici stvarnosti i fikcije. Strah od smrti i prolaznosti kao i njena neminovnost, pokretač je ovog poglavlja knjige *Omama*. Ovo je možda i najkompleksniji ciklus, jer se bavi većitim pitanjem života i smrti, kao i postojanjem sudbinskog opredeljenja. Ali je vrlo zanimljivo da u ovim pričama postoji i doza neobičnosti, suptilne fantastike koja upotpunjuje sliku smrti i onoga što sledi nakon toga.

U svojoj knjizi priča *Omama*, prikazujući verno obamrlost i otupelost društva, Dejan Vukićević posvetio je dovoljno pažnje da početnu tematsku inspiraciju pretoči u niz manje ili više uspehli kraćih narativnih celina. Neravnine ove proze skoro da su zanemarive, pa im zbog toga i ne posvećujemo naročitu pažnju. Pominjemo samo priču sa nazivom „Nekoga nema“ gde je izostavljena fabularna osnova, pa se ona približava opisu predmeta bez jasnog nagoveštaja ko nedostaje u toj deskripciji.

Da bi što bolje okarakterisao likove, autor istražuje korene odakle je ponikla varka i omama, kako se vremenom ona pretvara u iluziju i promašaj, sve do konačnog otrežnjenja. Pri tom, on ne preza da prikaže živote svojih likova potpuno ogoljene, bez maski i laži baš onakve kakvi oni jesu, uz dobro psihološko nijansiranje postupaka. Pored toga, u prozama u *Omami* ima dosta konotacija na etičke aspekte egzistencije što doprinosi savremenosti upotrebljenih tema. Pored zanimljivosti i čitljivosti, priče Dejana Vukićevića kriju, dakle, umetničku organizaciju višeg reda, sa elementima poetskog senzibiliteta. Ispod uzdržano objektivizovane površine one zrače nenametljivom toplinom koja se pamti.